

บทวิจารณ์หนังสือ
เรื่อง
“กา” เขียนโดย วาณิช จรุงกิจอนันต์

รุจี ตันติอัสวโยธี Rujee Tantiatsawayothee
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

๑. บทนำ

บทวิจารณ์หนังสือฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอความคิดเห็นหลังจากที่ได้อ่านหนังสือเรื่อง “กา” ซึ่งเขียนโดย วาณิช จรุงกิจอนันต์ กวีซีไรท์ ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ โดยใช้แนวการวิจารณ์ตามองค์ประกอบของเรื่องเล่าเชิงจินตนาการ (fiction) ผสมกับการวิจารณ์โดยใช้หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา

“กา” เป็นวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น มีความยาวจำนวน ๕,๐๐๐ คำ โดยประมาณ จัดพิมพ์ครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร โดยรวมพิมพ์อยู่ในหนังสือรวมเรื่องสั้น “ซอยเดียวกัน” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ เขียนขึ้นจากจินตนาการของผู้แต่ง โดยเน้นฉากและบรรยากาศ (atmosphere story) ให้รู้สึกเสมือนอยู่ในเหตุการณ์จริง แล้วนำไปผูกกับพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง รวมทั้งแสดงแนวคิด (theme story) ที่แฝงแนวคิดและความเชื่อของผู้เขียนซึ่งเป็นเอกลักษณ์ในงานเขียนส่วนใหญ่ของวาณิช จรุงกิจอนันต์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง เพลงใบไม้ ผาติกรรม, ภาพเขียนที่หายไป, และอื่นๆ

๒. เนื้อหาโดยย่อ

กล่าวถึงตัวละครเอกซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง ใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า “ผม” เขาเล่าว่า มีกาตัวหนึ่ง คอยมาเกาะที่สายไฟฟ้า ตรงกับหน้าต่างห้องนอนของเขา และเคยโผล่เข้ามาทางหน้าต่างเพื่อโจมตีเขาด้วย แต่โชคดีที่เขารีบปิดหน้าต่างมิดชิดทัน ต่อมาเพื่อนสนิทของเขาเกิดเสียชีวิตจากการกระโดดตึกตายติดๆ กันทั้งสองคน โดยที่บริเวณใบหน้าของเพื่อนที่ตายทั้งสองคนนั้นมีร่องรอยของบาดแผลที่ใบหน้าจากการถูกกาตี ในระยะเวลานั้นเขามักได้กลิ่นเหมือนขนนกถูกเผา เขาเริ่มไม่เชื่อว่าเพื่อนทั้งสองจะกระโดดตึกตาย และเริ่มรู้ชะตากรรมของตนเองดี เขาจึงตัดสินใจที่จะเผชิญหน้ากับกา

ในช่วงนั้นเขาระลึกได้ว่า ในสมัยเด็กๆ เขาและเพื่อนสนิททั้งสองคนที่ตายไป เคยจับกาดำตัวหนึ่งมาทรมาน โดยเขาเป็นผู้วางบ่วงดัก ส่วนเพื่อนๆ เป็นคนจับกาดำด้วยการตึงปีกกาให้กางออกและจุดไม้ขีดเผาเขา เขาเป็นคนบอกให้เพื่อนๆ ปล่อยกาไป แต่ถึงกระนั้น กาก็ตายเพราะถูกทรมาน

เมื่อเขาระลึกนึกถึงพฤติกรรมของตนเองได้ เขาตัดสินใจที่จะยอมตายเพื่อชดใช้

หนีกรรมและขอโอสถกรรมกับกา เขาพยายามป้องกันตนเองด้วยการล่ามโซ่ขาตนเองไว้กับเตียงเพื่อไม่ให้ตกลงไปจากบ้าน แต่แล้วในที่สุดเขาก็ไขกุญแจโซ่ออก เดินออกไปที่ระเบียงบ้าน และกล่าวขอร้องกาตัวนั้น

เขามารู้สึกตัวอีกทีตอนใกล้รุ่ง และพบว่าตนเองนอนอยู่ที่สนามหญ้าหน้าบ้าน บาดเจ็บที่ข้อเท้าและชัตยอกตามร่างกาย เขาได้กลิ่นขนนกไหม้ เขามองเห็นกาตัวนั้นเกาะอยู่บนสายไฟฟ้า กามองมาที่เขาโดยไม่ได้บินเข้ามาทำร้าย เขามองสบตากับกาจนร่างของกาค่อยๆ เลือนหายไปกับแสงอาทิตย์ในยามเช้า

๓. บทวิจารณ์

การวิจารณ์เรื่องเล่าเชิงจินตนาการ อาจวิจารณ์ได้หลายวิธีการ เช่น วิจารณ์ตามองค์ประกอบของเรื่องหรือวิจารณ์ตามแนวของศาสตร์ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา, ด้านจริยธรรม, ด้านประวัติศาสตร์, ฯลฯ สำหรับการวิจารณ์ในครั้งนี้ผู้วิจารณ์เลือกวิจารณ์ตามองค์ประกอบของเรื่องผสานกับการวิจารณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

ประเด็นองค์ประกอบของเรื่อง

๑) โครงเรื่อง (Plot) โครงเรื่องไม่สลับซับซ้อน มีเพียงโครงเรื่องเดียว คือ การกลับมาแก้แค้นของกา มีการคิดสรรเหตุการณ์ที่เหมาะสมและสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผล รวมทั้งเสริมเรื่องให้น่าติดตามด้วยการสร้างความขัดแย้ง ๒ รูปแบบ คือ ความขัดแย้งภายนอก (external conflict) ด้วยการแสดงให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครเอกที่กระทำผิดศีลธรรม และความขัดแย้งภายใน (internal

conflict) ของตัวละครเอกที่เกิดความสงสัยลังเลในการตายของเพื่อน หวาดเกรงว่าสิ่งนั้นจะประสบเข้ากับตนเอง การวางโครงเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งทั้ง ๒ รูปแบบให้สัมพันธ์กันเช่นนี้ ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าสนใจโดยตลอด จนนำไปสู่จุดสนใจสูงสุดของเรื่อง (climax)

๒) ตัวละคร (Character)

กำหนดให้ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่อง (narrator) และ “กา” เป็นตัวละครปฏิกิริยา (antagonist) ที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับตัวละครเอก มีข้อสังเกตว่า ผู้เขียนเลือกให้ “กา” เป็นตัวละครปฏิกิริยาได้อย่างเหมาะสม เพราะแทนที่ผู้เขียนจะกำหนดให้เป็นนกชนิดอื่นแต่กลับกำหนดให้เป็น “กา” แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความรู้ในเรื่องของ “กา” และสามารถนำ “กา” มาใช้ในการแสดงบทบาทในเรื่องได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ กาเป็นนกขนาดใหญ่ ยาวประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ปากใหญ่และหนา ปลายปากยาวแหลม ขาและเท้าใหญ่สีดำแข็งแรง ขน ปกคลุมลำตัวสีดำ บินตรงและแข็งแรง ฉลาด จำการกระทำของคนได้แม่นยำ จากบุคลิกลักษณะของกาจึงทำให้กาเป็นนกที่เหมาะสมกับบทบาทที่ปรากฏในเรื่อง นับตั้งแต่การบินเข้าโจมตีการจดจำเหตุการณ์และลักษณะของปีกอันน่าสะพรึงกลัว เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตามทั้งตัวละครเอกและตัวละครปฏิกิริยาในเรื่องนี้ต่างก็มีลักษณะของตัวละครมากลักษณะ (round character) ที่เหมือนกัน คือมีลักษณะนิสัยเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ในเรื่อง มีความเป็นพลวัต (dynamic) ดังเช่นตัวละครเอกเมื่อสมัยยังเป็นเด็กนักเรียน มีนิสัยชอบรังแกสัตว์ ทรมาน

สัตว์ แล้วก็ปรับเปลี่ยนเป็นสงสารคิดที่จะปล่อยสัตว์นั้นไป ครั้นเมื่ออยู่ในวัยผู้ใหญ่ก็ได้คิด ยอมรับในการกระทำของตนเอง ส่วนตัวละครปักษ์ คือ “กา” แม้ตายไปแล้วก็ยังมี ความอาฆาตพยาบาทมีการกลับมาแก้แค้น แต่สุดท้ายก็ให้อภัย ยอมรับการอโหสิกรรมซึ่ง พฤติกรรมของตัวละครทั้งสองที่เปลี่ยนไปนี้มี ปรากฏในชีวิตจริงของมนุษย์

๓) แก่นหรือแนวคิด (Theme) มีแนวคิดและความเชื่อ ดังนี้ ๑) *แนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม* ดังคำพูดของ “ผม” ซึ่งเป็นตัวละครเอก “โอเอ๋ย...เกือบสามสิบปีแล้ว ผมลืมไปหมดแล้ว เรายังไม่สิ้นเวรสิ้นกรรมกันอีกหรือนี่” ๒) *แนวคิดเรื่องการใช้กรรม* ผู้เขียนแสดงแนวคิดว่าการชดใช้กรรมคือการให้ฝ่ายที่ถูกกระทำได้กลับมาแก้แค้น ดังคำพูดของ “ผม” ซึ่งเป็นตัวละครเอก “เชิญเลยเชิญเถิดไอ้เพื่อนยาก ถ้าแกคิดว่า ข้าฉันได้อีกคนแล้ว เป็นอันสิ้นสุด เชิญเลย ฉันยอมตาย และจะตายอย่างยินดีเพื่อไถ่บาป มีวิธีฆ่าฉันอย่างไรก็เชิญ” ๓) *แสดงความเชื่อเรื่อง “อโหสิกรรม”* ตามความเชื่อของคนทั่วไปว่า หมายถึง การยกโทษให้หรือการเลิกแล้วต่อกัน

๔) ฉาก(Setting) ฉากในเรื่องนี้ครอบคลุมตั้งแต่สถานที่, ระยะเวลาที่เกิดเรื่อง, สิ่งแวดล้อมของตัวละคร, บรรยากาศในเรื่อง รวมทั้งบรรยากาศของการจองเวรจองกรรม ความพยาบาทที่ยาวนาน สถานที่เด่นในเรื่องนี้ส่วนใหญ่เป็นบริเวณที่พักอาศัยของตัวละครเอก มีการกล่าวถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันและย้อนกลับไปสู่เหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมาประมาณสามสิบปี สร้างบรรยากาศในเรื่องให้น่ากลัวและน่าติดตามด้วยการตายของเพื่อน ในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน พร้อมรอยถูกกาตี

บนใบหน้าของเพื่อนที่ตาย กลิ่นเหม็นไหม้ของขนนก และการติดตามของกา ซึ่งทั้งหมดเป็นบรรยากาศของการจองเวรที่ชวนให้ผู้อ่านติดตาม

๕) มุมมอง (Point of View)

หมายถึงกลวิธี (technique) ในการเล่าเรื่องที่ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าโดยใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า “ผม” ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องของผู้เล่าเองจึงรู้เรื่องของตนตลอดจนความคิด ความรู้สึกของตนได้ดีที่สุด ที่เป็นพิเศษคือ มีวิธีการเดินเรื่องที่แฝงความเร้นลับระหว่างตัวละครเอกกับ “กา” ซึ่งเป็นปิศาจที่กลับมาล้างแค้น ซึ่งเป็นกลวิธีหรือแนวการนำเสนอของผู้เขียนที่ปรากฏในหลายเรื่อง

๖) บทสนทนา (Dialogue) ส่วน

ใหญ่เป็นการรำพึงกับตนเอง อาจเป็นเพราะตัวละครปักษ์เป็น “กา” ดังตัวอย่าง “ไปก็ไป แกไปไหนฉันไปด้วย ขอเพียงแกให้อภัยฉัน ในเหตุการณ์วัยเด็กนั้นเกิด ขอให้สิ้นเวรสิ้นกรรมกันที่ความตายของฉันนี้แล้วกัน”

ประเด็นด้านศิลปกรรม

โดยแท้จริงแล้วงานเขียนประเภทเรื่องเล่าเชิงจินตนาการไม่ว่าจะเป็นเรื่องสั้นหรือนวนิยายเป็นงานเขียนที่ให้ความบันเทิงเป็นหลัก ไม่ใช่หนังสือสอนศิลปกรรม แต่อย่างไรก็ตามในบางส่วนของวรรณกรรมก็เป็นกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นทางศิลปกรรมที่แทรกอยู่ วรรณกรรมเรื่อง “กา” ก็เช่นกัน มีประเด็นทางศิลปกรรมให้เขียนวิจารณ์ และแสดงความคิดเห็นได้ดังนี้

๑) การทำปาณาติบาตของตัวละคร

เอกในวัยเด็ก ด้วยการจับกาและร่วมมือกันจุดไฟเผา กา ทรมานกาจนตาย ถือเป็นการทำลายชีวิตแม้ชีวิตนั้นจะเป็นเพียงสัตว์ไม่ใช่

มนุษย์ การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตถือเป็นหนึ่งใน “จุลศีล” ที่มองเห็นได้ซึ่งคนทั่วไปพอรักษาได้ในพระสูตรต้นปิฎก ที่นิกาย สีลขันธวรรค พรหมชาลสูตร อธิบายว่า “พระสมณโคดม ทรงเว้นจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑอาวุธและ ศัสตราวุธ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งหวัง ประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่”

การไม่เบียดเบียนกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการกระทำ ปาณาติบาต สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง ห้ามการฆ่าสัตว์ การเบียดเบียนชีวิตสัตว์ ทรง ให้ความสำคัญต่อทุกชีวิตไม่ว่าจะน้อยใหญ่ ดัง ความในพระวินัยปิฎก มหาวีถก “น้ำมีสัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่ามีสัตว์มีชีวิต บริโภค ต้อง อาบัติ น้ำมีสัตว์มีชีวิต ภิกษุไม่แน่ใจ บริโภค ต้องอาบัติทุกกฏ น้ำมีสัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญ ว่า ไม่มีสัตว์มีชีวิต บริโภค ไม่ต้องอาบัติ”

๒) การรับผลแห่งกรรมของตัว ละครเอกและเพื่อน “กรรม” คือการกระทำที่ เกิดจากเจตนา ย่อมทำให้ได้รับผลแห่งการ กระทำนั้น การกระทำของตัวละครเอกเป็น การกระทำ “อกุศลกรรม” คือ “กรรมเลว” อันเกิดจาก “จิต” ที่ประกอบด้วย โลภะ โทสะ โมหะ เป็นอกุศลมูลที่เข้าครอบงำ คิดว่า ตนเองมีกำลัง มีพลังมากกว่า “กา”

ผลแห่งกรรมที่ตัวละครเอกและ เพื่อนๆ ที่ได้รับ จัดเป็นกรรมประเภท “ทิฏฐิ ธรรมเวทนิยกรรม” คือกรรมที่ให้ผลในชาติ ปัจจุบัน กล่าวคือ เพื่อนทั้งสองของตัวละคร เอกซึ่งเป็นผู้จุดไฟเผาป่า ต้องเสียชีวิตจากการ จองเวรของกา ส่วนตัวละครเอกซึ่งเป็นผู้ใช้ บ่วงดักกาและบอกให้เพื่อนปล่อยกาไป ก็ต้อง รับกรรมด้วยการเกิดความทรมานทรมายใจ จนกระทั่งต้องตัดสินใจขอโอสถกรรมจากกา

และประกาศยอมรับผลกรรม ซึ่งก็ทำให้เขา ทุกข์ทรมานจนเกือบจะเอาชีวิตไม่รอด

๓) “อโอสถกรรม” สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ ในหัวใจของตัวละครเอก การระลึกได้ถึง การกระทำของตนในอดีต ความกลัว การยอมรับ ในความผิดคือสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในหัวใจของ ตัวละครเอก จนทำให้ต้องการขอโอสถกรรม กับกาและยอมรับผลแห่งกรรม ซึ่งการขอ โอสถกรรมอาจเป็นหนทางหนึ่งของผู้ที่ทำผิด ต้องการให้ตนเกิดความสบายใจ

อย่างไรก็ตามในพระพุทธศาสนา “อโอสถกรรม” คือกรรมที่เล็กให้ผล ไม่มีผลอีก แต่มีได้หมายถึงอโอสถกรรมหรือเล็กให้ผลใน กรรมอื่นๆ ที่รอให้ผลอยู่

๔) ความอาฆาตพยาบาทและการ ให้อภัย สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในหัวใจของกา โดย ในเบื้องต้นเป็นการผูกใจเจ็บของ “กา” ที่ กลับมาแก้แค้น แต่ภายหลังได้กลับมาให้อภัย ด้วยการไม่เข้าโจมตี “ผม” ซึ่งเป็นตัวละคร เอกที่ตกลงมานอนอยู่ที่สนามหญ้าอย่างไม่มี ทางที่จะหลีกเลี่ยงไปได้ จริงอยู่ที่โครงเรื่องของ เรื่องนี้จะเป็นเรื่องการกลับมาแก้แค้นของ “กา” และแสดงแนวคิดเรื่อง “กฎแห่งกรรม” ได้อย่างชัดเจน แต่ก็ยังให้แนวคิดในเชิง ศีลธรรมอีกแนวหนึ่งว่า “เวรย่อมระงับด้วย การไม่จองเวร” ดังที่พระเจ้าทีฆติโกศลตรัส สอนที่เขากุมารไว้ว่า “เวรย่อมไม่ระงับด้วย การจองเวร แต่ระงับได้ด้วยการไม่จองเวร”

๔. บทสรุป

แม้วรรณกรรมเรื่อง “กา” อาจมี เรื่องของ ฝันร้ายและความเจ็บปวดอยู่ แต่ ก็เป็นเพียงกลวิธีของผู้เขียนที่จะทำให้ผู้อ่าน อยากติดตาม แต่สิ่งที่น่าชื่นชมสำหรับ

วรรณกรรมเรื่องนี้นอกจากจะมีความโดดเด่นในด้านความบันเทิง, การเขียนองค์ประกอบของเรื่อง ที่ช่วยให้ผู้อ่านคลี่คลายใจในตอนจบของเรื่อง, มีคุณค่าในเชิงศีลธรรม, เป็นประวัติทางวรรณกรรมที่บันทึกไว้ว่ามีการเขียนขึ้นนี้เกิดขึ้นในโลกหนังสือ และเป็นงานเขียนที่ให้

แง่คิดในเชิงศีลธรรมแล้ว ยังเป็นงานเขียนที่มีความร่วมสมัยให้ข้อคิดเตือนใจ ให้ละการกระทำชั่ว มีความรักความเมตตาต่อสรรพสัตว์ร่วมโลก ซึ่งอย่างน้อยที่สุดอาจทำให้คดียการกระทำทารุณกรรมสัตว์ คดียการลักลอบฆ่าสัตว์ป่าอาจลดน้อยลง

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

วาณิช จรุงกิจอนันต์. “กา” ขอยเดียวกัน. กรุงเทพมหานคร : โสภณการพิมพ์, ๒๕๓๑.

